

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

We zijn allemaal migranten in de tijd

door *Rien Fraanje*

De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Ik heb weinig op met de kunstopvatting l'art pour l'art. Kunst die is losgeweekt van een maatschappelijke context is voor mij zonder betekenis. Kunstenaars zijn er om ons wakker te schudden, een spiegel voor te houden, ons te doen inleven in de ander. Ze moeten ons meenemen op een religieuze missie, namelijk onze zoektocht naar het goede, het schone en het ware.

De Pakistaans-Britse schrijver Mohsin Hamid deelt die visie. In een interview bij het verschijnen van zijn laatste roman, *Exit West*, merkt hij op dat politici ons willen doen geloven dat het vroeger beter was. Een dergelijke nostalgie is volgens hem ronduit gevaarlijk. Het is de taak van een schrijver om perspectiefrijke toekomstbeelden te schetsen, aldus Hamid, omdat het daarmee waarschijnlijker wordt dat ze ook uitkomen. Kun je geëngageerder zijn?

* * *

Als kosmopoliet bij uitstek – hij woonde in Lahore, Londen, New York en inmiddels weer Lahore – schreef Hamid met *Exit West* een boek over migratie. Daarbij was de wereldwijd groeiende weerstand tegen migranten een expliciete drijfveer voor hem om met een roman een tengeluid te laten horen. Hij

schiep twee jonge mensen, Saïd en Nadia, en zette hen neer in een door oorlog geteisterd islamitisch land. Met een scherpe pen registreert hij wat oorlog met mensen doet: de onderhuidse angst en voortdurende dreiging, dagenlang verstoken zijn van water of licht, de avondklok die je vele lange verveelde avonden aan huis kluistert, de noodzaak om te hamsteren om lang vooruit te kunnen. Nadia en Saïd vinden een weg om door te gaan met hun leven. Totdat de oorlog hun persoonlijke leven binnentreedt wanneer Saïds moeder om het leven komt omdat ze in een vuurgevecht tussen de strijdende partijen verzeild raakt. Dat is het moment dat vluchten een serieuze optie wordt.

Hier komt Hamid met een verrassende vondst. Hij introduceert deuren die de poort zijn tot een ander land. Saïd en Nadia vinden iemand die weet waar zo'n deur zich in hun stad bevindt en betalen hem veel geld om er toegang toe te krijgen. De stap door de deur is een stap in het grote onbekende. De twee geliefden komen uit op wat in zijn beschrijving alles weg heeft van een Grieks eiland, waar ze in een vluchtelingenkamp terechtkomen. Later vinden ze een nieuwe deur, die hen naar Groot-Brittannië leidt. Daar verschansen zij zich met andere vluchtelingen in een leegstaand huis, elkaar bescherming biedend tegen een vijandige buitenwereld, die de komst van al die nieuwelingen maar bedreigend vindt.

* * *

In interviews over zijn nieuwe roman wordt Hamid steeds bevraagd over die magische deuren. De reactie van de schrijver is steeds heel nuchter: die deuren bestaan eigenlijk al. Afstanden bestaan immers niet meer. Via onze telefoon kunnen we skypen met vrienden of familie aan de andere kant van de wereld, en via internet zien we hoe het mensen in andere werelddelen vergaat. In het verhaal speelt de mobiele telefoon ook een belangrijke bijrol: de vluchtelingen verzamelen hiermee informatie over landen waar het goed toeven is, maar ze kunnen zo ook in de gaten houden hoe het thuis met hun geliefden gaat. Als de elektriciteit er dagenlang uit ligt, voel je de beklemming die de mensen in hun greep houdt, omdat zonder elektriciteit ook de telefoons niet werken en zij dan verstoken zijn van informatie over de mensen van wie zij houden.

Met de vondst van de magische deuren kiest Hamid er bewust voor om zich in zijn verhaal niet te richten op de dramatische overtochten in gammele bootjes. Hij richt zich exclusief op wat mensen beweegt om alles wat hun lief is achter te laten. Het perspectief van de vluchteling is leidend. Zo ontmoeten Saïd en Nadia in Europa ‘autochtonen’ en ‘inheemsen’. Dat is een prachtige omkering: niet ‘de allochtoon’ is de ander, zoals dat in ons dagelijkse discours inmiddels ongemerkt het geval is, maar de autochtoon. In het boek van Hamid zijn juist de autochtonen degenen die begrepen moeten worden.

* * *

Op verschillende plekken in zijn roman zet Hamid met korte verhaaltjes het licht op de zorgen van ogenschijnlijk willekeurige autochtone mensen waar ook ter wereld. Zo lezen we aan het einde het beknopte levensverhaal van een autochtone vrouw in Californië.

Boek: Mohsin Hamid, *Exit West* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2017)

Ze heeft haar hele leven in hetzelfde dorpje gewoond, maar heeft dat in de loop der jaren ingrijpend zien veranderen – zozeer zelfs, dat ze zich aan het einde van haar leven een vreemde voelt in haar eigen geboortedorp. ‘We zijn allemaal migranten in de tijd’, luidt de laatste zin van dit intermezzo-verhaal (p. 202).

De idee dat er volken en gemeenschappen zijn met duidelijk afgebakende identiteiten en exclusieve culturen is een fictie, zo wil Mohsin Hamid maar zeggen. Er zijn alleen mensen die in hun verlangens erg op elkaar lijken: ieder mens zoekt liefde, vriendschap en geborgenheid.